

ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ISSN 1829-054X

Matenadaran
Mesrop Mashtots Institute of Ancient Manuscripts
and “Friends of the Matenadaran” Benevolent Fund express their
gratitude to “JTI ARMENIA” CJSC
for sponsoring the publication of this volume

Մատենադարան
Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտը և
«Մատենադարանի բարեկամներ» բարեգործական հիմնադրամը
երախտագիտություն են հայտնում «ՋԵՅ ԹԻ ԱՅ ԱՐՄԵՆԻԱ» ՓԲԸ-ին
սույն հատորի հրատարակությանն աջակցելու համար

MATENADARAN
MESROP MASHTOTS INSTITUTE OF ANCIENT MANUSCRIPTS

BULLETIN OF MATENADARAN
33

Yerevan – 2022

МАТЕНАДАРАН
ИНСТИТУТ ДРЕВНИХ РУКОПИСЕЙ ИМЕНИ МЕСРОПА МАШТОЦА

ВЕСТНИК МАТЕНАДАРАНА
33

Ереван – 2022

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՎԱՆ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

33

*Տպագրվում է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան
Մատենադարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

Խմբագրական խորհուրդ՝ Վ. Տեր-Ղևոնդյան (գլխ. խմբագիր), Գ. Տեր-Վարդանյան, Գ. Մուրադյան (պատասխանատու քարտուղար), Կ. Մաթևոսյան, Վ. Թորոսյան, Թ. Վ. Լինտ, Ա. Մուլթաֆյան, Ա. Շահնազարյան, Գ. Գասպարյան, Օ. Վարդազարյան, Ա. Թամրազյան, Հ. Համբարձումյան:

«Բանբեր Մատենադարանի» 33, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ին-տ. երևան, 2022: 536 էջ (ներդիր 16 էջ):

Հ 33/խմբ. Վ. Տեր-Ղևոնդյան, 2022:

«Բանբեր Մատենադարանի» հանդեսի սույն համարում ընդգրկված են պատմությունը, բանասիրությունը, արվեստին և բնագիտությանը նվիրված հոդվածներ, երիտասարդական 7-րդ գիտաժողովի (2021 թ. նոյեմբերի 25-27) նյութեր, հրապարակումներ և մի հաղորդում:

ՎԱՆՈ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ*,
ԱՆԻ Ժ. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ**

ՄԻ ԱՆՏԻՊ ԵՐԿԼԵԶՎՅԱՆ ՏԱՂ ՀՈՎՀԱՆՆԵՄ ԹԼԿՈՒՐԱՆՑՈՒՑ

Բանալի բառեր՝ Մաշտոցյան Մատենադարանի Հ^մ 7717 ձեռագիր, երկլեզվյան տաղ, անտիպ, բնագրի պատրաստում, տաղի մեկնաբանում:

Տաղի բնագիրը

«Արարիչն արարածոց դասուց» սկսվածքով տաղի մասին թլկուրանցիագիտությունների մեջ վաղուց եղել են վկայակոչումներ, սակայն այն չի տպագրվել ցայժմ: Նախ՝ Բաբկեն Կյուլեսերյանը թլկուրանցու տաղերի ցանկում հիշատակել է այն որպես 9 տուն ունեցող հայերեն և թյուրքերեն անտիպ տաղ¹: Ապա՝ տաղի մասին տեղեկություն է թողել նաև էմ. Պիվագյանը. «Երկլեզվյան (հայերեն և թուրքերեն (հայատառ)) տաղ է աշխարհի ստեղծման մասին. ընդամենը 9 տուն (36 տող): Պահպանված է միայն ՄՄ 7717 ձեռագրում (էջ 228ա-228բ)»²:

ՄՄ 7717 ձեռագրից էլ տպագրություն ենք պատրաստել այս անտիպ տաղը: Այն գրչագրվել է 1695 թ. Ագրիանուպոլիսում, գրիչը Մինաս էտրէնեցին է, իսկ ստացողը՝ Եփրեմ վարդապետը: Այն թղթե ձեռագիր Տաղարան է, գրությունը՝ միասյուն, գիրը՝ նոտրգիր: Ձեռագիր Տաղարանում ամփոփված են միջնադարյան հայտնի և անհայտ տասնյակ տաղասացների շափածո ստեղծագործություններ:

Ձեռագրի 228ա թերթի սկզբնամասում կարմիր թանաքով խորագրված է «Տաղ Յովաննէս թլկուրանցոյ ասացեալ է», ապա նույն թանաքով սկսվում է տաղի առաջին տողը և երկրորդ տողի սկզբնատառը, որից հետո տաղի գրչությունը շարունակվում է սև թանաքով, բացառությամբ տների գլխատառերի, որոնք ևս կարմիր թանաքով են: Տաղն ավարտվում է 228բ թերթի վերջում, որի ստորին մասում սկսվում է նոր բանաստեղծություն՝ «Տաղ գարնան» խորագրով, «Ահա եղև պայծառ գարուն» սկսվածքով, որի հեղինակը ևս Հովհաննես

* Բ.գ.դ., պրոֆեսոր, vano.exiazaryan@mail.ru, ** Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, գիտաշխատող, թուրֆագետ, aniavet@matenadaran.am, հոդվածը ներկայացնելու օրը՝ հունվարի 28, 2022, գրախոսելու օրը՝ ապրիլի 28, 2022:

¹ Կիպլեխեան Բ., «Կիլիկիոյ կաթողիկոսները. Ե. Յովհաննէս Բ. Թլկուրանցի», Սիրոն, 1928, էջ 379:

² Հովհաննէս Թլկուրանցի, Տաղեր, աշխ. էմ. Պիվագյանի, Երևան, 1960, էջ 82:

Թլկուրանցին է: Ձեռագրում տաղին նախորդում է Գր. Աղթամարցու երեքլեզվյան մի տաղը՝ «Մաքուր պատկերով, նման հրեշտակի...» սկսվածքով:

Արդ, հիշյալ ձեռագրի 228ա-228բ թերթերից օգտվելով, կազմել ենք տաղի ամբողջական քննական բնագիրը: Տաղի կենտ տողերը հայերեն են, իսկ զույգ տողերը՝ թուրքերեն (հայատառ), ինչի ընթերցումը, բառանշատումը և թարգմանությունը մեր խնդրանքով կատարել է Մատենադարանի Արևելագիտության բաժնի գիտաշխատող, թուրքագետ-օսմանագետ Անի Ժ. Ավետիսյանը, ինչի համար հայտնում ենք մեր շնորհակալությունը:

Աբարիչ արարածոց դասուց, անթիւ ես անհամար,
է՛ յերի կեօկի եարատան, եր իլէ կեօկ սէնի օկէր:

Թրգմ.՝ Մ'վ երկրի երկնքի Աբարիչ, որ երկիրն ու երկինքը քեզ ճանաչում են:

Ջարարածոց սկիզբըն դրբիր, վեր ֆաշեցիր զջուրն կամար,
Իլտըզլար իլէ տօլտուտըն, իչինտէ պիր շէմ ու դամէր:

Թրգմ.՝ Աստղերով ողողեցիր, մեջն էլ՝ մի արեւ ու լուսին:

5 Զհողն ի ջրէն բաժանեցիր, և ի վերա ջրոց նրստար,
Պուլուտի ալչափանտուտըն, հօֆմ էլլէտըն եաղմուր եաղար:

Թրգմ.՝ Ամպն իջեցրիր, հրամայեցիր, որ անձրեւ տեղա:

Դարձար գաշխարհս ըստեղծեցիր, ծաղկունմ հանիր համար հազար,
Ագան սուլար եշիլ չիմէն նէթէ փէրիչ նիչէ թուրլու չիչէփ պիթէր:

Թրգմ.՝ Հոսող ջրեր, կանաչ դաշտ, ի՛նչ սերմ, ի՛նչ պես-պես ծաղիկներ կծաղկեն:

Հանց գեղեցիկ յօրինեցիր գծաղկունմն արիւ նաղշ ու նիկեար
10 Զէհէ դուտըթ զէհէ նաղաշ, զէհէ ուստատ ու խօշ հիւնէր:

Թրգմ.՝ Ի՛նչ զորություն, ի՛նչ պատկեր, ի՛նչ վարպետություն ու հաճելի շնորհ:

Ջարդարի գծառ անտառի ու գպըտղաբեբըն հաւասար,
Ջինարի եափրափանաըրտըն, նիչէ թուրլու եմիշ տէկէր:

Թրգմ.՝ Սոսին տերեւներով պատեցիր, ի՛նչ պես-պես պտուղներ արժե:

Զչորք ոտանիքն ըստեղծեցիր ազգի ազգի շատ հանավար,
Պույրոս վերտիմ ֆի տուրտուլար, տաղ ու տաշ իւստունտէ կէկէր:

Թրգմ.՝ Հրամայեցիր, որ կանգնեն, լեռներով ու քարերով շրջեն:

15 Դարձար զթըռչունմն ըստեղծեցիր, զարդարեցիր երամ հազար,

Հումմէթին իլէ ուչուրտուն, պիր իփսւլֆ պիր ալչաֆ կիտէր:

Քրգամ.՝ Քո բարեհաճությամբ թեւեր առան, որ մեկ վերեւ, մեկ ներքեւ սլանան:

Դարձար ըզվեզ ըստեղծեցիր յափ մի հողէ և ընկալար,

Սէն ֆէրիմ ռահիմ ֆի երի կեօկ սանա պագար:

Քրգամ.՝ Դու՝ ողորմած Աստված, որ երկիրն ու երկինքը քեզ են երկրպագում:

Տաղի մեկնաբանում

Աշխարհի արարչագործության մասին այս փոքրիկ տաղը մեզ ուղղակիորեն հիշեցնում է Թլկուրանցու «Մեկնութիւն արարածոց» ընդարձակ վիպական տաղը³, որի սկզբում իսկ ներկայացվում է աշխարհի ստեղծման շափածո պատմությունը: Դա Վարդան Արևելցու «Կիով պատճառ արարածոց» աշխատության շափածո մշակումն է, որը «անչափ սիրված ու տարածված է եղել միջին դարերում»⁴: Լ. Խաչիկյանը ցույց է տալիս, որ «Վարդանի «Կիով պատճառ արարածոց»-ի միջոցով Թլկուրանցու այս հետաքրքիր տիեզերագիտական ու աստվածաբանական քերթվածում տեղ պետք է գտնեին նաև Եղիշեի Արարածոց մեկնության հատվածներից շատերը՝ բնականաբար ենթարկված լինելով որոշ ձևափոխությունների»⁵:

Երկլեզվյան այս քնարական տաղը ևս աշխարհի արարչագործության համառոտ շարադրանքն է՝ տողընդմեջ հայերեն-թուրքերեն:

Երկնքի և երկրի Արարիչը սկզբում վեր է քաշում «զջուրըն կամար», ապա աստղերով է լցնում երկինքը՝ այնտեղ ստեղծելով Արևն ու Լուսինը: Ուշագրություն դարձնենք մի հանգամանքի, որ այստեղ Թլկուրանցու ըմբռումները մեծապես կապվում են ոչ միայն քրիստոնեական ավանդույթի, այլ հնագույն հավատալիքների և պատկերացումների հետ, ըստ որի՝ երկինքն ու երկիրն ամուսիններ են. երկինքը հայրն է, երկիրը՝ մայրը. նրանց միջև երկնային ծիրանի ծովն է: Երկինքը բաժանվում է յոթ հարկերի՝ երկրի մակերևույթի, ամպերի, լուսնի, արեգակի, աստղերի, հրեշտակների և սրբերի կայանի, իսկ ամենավերևում լուսեղեն Աստծու աթոռն է⁶:

Իսկ տաղում Աստված բաժանում է հողն ու ջուրը, նստում է ջրերի վրա, իջեցնում է ամպը և հրամայում է՝ անձրև տեղա երկրի վրա: Ըստ էության, այս

³ Հովհաննես Թլկուրանցի, Տաղեր և գանձեր, աշխատասիրությամբ Վանո Եղիազարյանի, Վանաձոր, 2004, էջ 81-132:

⁴ Լ. Խաչիկյան, Եղիշեի «Արարածոց մեկնութիւնը», Երևան, 1992, էջ 215:

⁵ Նույն տեղում, էջ 216:

⁶ Ս. Հարությունյան, Հայ առասպելաբանություն, Բեյրութ, 2000, էջ 9-18:

երևույթը ևս կապվում է երկնքի և երկրի սրբազան ամուսնուձյան, նաև վիշապամարտի առասպելույթի հետ⁷: Պտղավորված մայր հողից ծնվում են տեսակ-տեսակ ծաղիկներ.

Հանց գեղեցիկ յօրինեցիր զծաղկունքն արիւ նաղը ու նիկեար:

Միաժամանակ Արարիչն ստեղծում է պտղատու և վայրի ծառեր, ապա վայրի ու ընտանի կենդանիներ, հազարերամ թռչուններ:

Իսկ այս ամենից հետո Արարիչը մի բուռ հողից ստեղծում է նաև հողեղեններին, ինչի փառաբանությունն էլ հերթական հայերեն-թուրքերեն իր այս երգով կատարել է Խև Հովհաննես Թլկուրանցի երգիչը:

Եզրակացություն

Արարչին նվիրված փառաբանական այս հայերեն-թուրքերեն երկլեզվյան տաղը հավատարիմ է Թլկուրանցու տաղերի ոգուն, ոչ միայն երկլեզվյան ու երեքլեզվյան տաղերի լեզվական նմանությունը, այլ նաև այն հիշեցնում է Թլկուրանցու «Մեկնութիւն արարածոց» ընդարձակ վիպական տաղը՝ աշխարհի արարչագործության մասին:

VANO YEGHIAZARYAN

ANI J. AVETISYAN

AN UNPUBLISHED POEM BY YOVHANNĒS T'LKURANTS'I

Keywords: Manuscript M 7717, bilingual (Armenian and Turkish) poem, preparation of the unpublished text, interpretation of the poem.

This unpublished poem is preserved in a single copy on folios 228a and 228b of in the manuscript M 7717 (fol. 228a–b). T'lkurants'i's name is mentioned in the title. This bilingual poem (in Armenian and Turkish) dedicated to the Creator is very close in language and style to T'lkurants'i's other poems and also reminds his *Commentary on the Creation*, a lengthy epic poem on the creation of the world.

⁷ Նույն տեղում, էջ 78-195:

ВАНО ЕГИАЗАРЯН

АНИ Ж. АВETИСЯН

НЕИЗДАННОЕ ДВУЯЗЫЧНОЕ СТИХОТВОРЕНИЕ

ОВАНЕСА ТЛКУРАНЦИ

Ключевые слова: Рукопись № 7717 Матенадарана имени Маштоца, двуязычное стихотворение (на армянском и турецком), неизданное произведение, подготовка текста, интерпретация стихотворения.

В одной из рукописей Матенадарана имени Маштоца (№ 7717, л. 228а-228б) сохранилось неизданное стихотворение, в заглавии которого упоминается имя Ованеса Тлкуранци. Это двуязычное армяно-турецкое стихотворение, похвала Творцу. Оно созвучно духу стихотворений Тлкуранци, обнаруживает языковое сходство с его двуязычными и трехязычными стихотворениями, а также напоминает его большую эпическую поэму о происхождении мира – *“Толкование на творение”*.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Գագիկ Դանիելյան

Պաշտոնական նամակագրությունը և դիվանագիտական ընձաները
հայ-մոնղոլական հարաբերություններում..... 5

Ստյոպա Պետոյան

Վահան և Սմբատ Դադյանցիների գրահրատարակչական
գործունեությունը Շուշիում 1880-ական թթ. 33

Անի Ոսկանյան

Ադանայի նահանգի հայերի տնտեսության վերականգնման
փորձերը 1910-1914 թթ. 55

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գլորգ Տէր-Վարդանեան

Յովհաննէս Վ. Զօհրապեանի ձեռագրական և բնագրագիտական վաստակը.
Ինֆնակենսագրականը..... 67

Օվսաննա Խաչատրյան

Գրիգոր Խլաթեցու կաֆաները որպես գանձարանային կաֆաների առաջին նմուշներ..... 91

Հայկ Համբարձումյան

Սննդային մոտիվները «Սասնա ծռեր» էպոսում և հայ
միջնադարյան գրականության մեջ. հերոսների նաշացանկը 105

Գառնիկ Ա. Հարությունյան

«Կտակ շարչարանաց»-ի կամ Ավագ ուրբաթի ֆարոգի՝ Սիմեոն
Ա. Երևանցի կաթողիկոսի խմբագրությունը 133

Հասմիկ Բադալյան

Կիրիկյան Հայաստանի Զորովանքը և գրչական ժառանգությունը 150

Դավիթ Սրկ. Սահակյան

Կրկին «Հանախասպատոմ հառերի» հեղինակի ու թվագրման հարցի շուրջ,
Աբրահամ Տերյանի մի հրատարակության առթիվ 165

ԱՐՎԵՍ

Իվեթ Թաշարյան, Սարա Լափորթ-Էֆթելսարյան

Մատենադարանի նորահայտ նկարագարոյ մի էջ, որպես մշակութային
ազդեցությունների խորհրդանիշ 186

Միրանուշ Բեգլարյան

Թորոս Տարոնացու մանրանկարների պատկերագրության մարիամաբանական հեներ 196

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ**Ստելլա Վարդանյան**

Քսուֆի և օժանելիֆի պատրաստման հին հայկական դեղագիրը
Քսենոֆոնի «Անաբասիս» երկում 215

Կարինե Մոսիկյան

Մարմնագննական (ֆիզիոգնոմիկական) երկերը Մատենադարանի ձեռագրերում 225

**ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ 7-ՐԴ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ
(2021 թ. ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 25-27) ՆՅՈՒԹԵՐ**

Զոհրաբ Գևորգյան

Թուղթը, առօրեականությունը և հասարակական փոխակերպումները
Կիլիկյան Հայաստանում 248

Գևորգ Ղազարյան

Դոնվիակ պատարագի ավանդույթը Հայ Առաքելական եկեղեցու ծիսակարգում 259

Անդրանիկ Եսայան

Զակամ Գավառը ժէ դ.-ժԸ դ. Առաջին Քառորդին 285

Տիգրան Գրիգորյան

«Աղամի արարումը» թե՛ «Հին ատուրցն Աստուած».
Դանիել մարգարեի վախճանաբանական տեսիլքը Նորավանքում
(վերլուծություն ըստ կանոնական և պարականոն բնագրերի) 299

Շողակաթ Դևրիկյան

Գրիգոր Լուսավորչին ներկայացնող մեկէջյա փորագրանկարները 18-րդ դարում
Կոստանդնուպոլսում տպագրված երեք «Յայսմատուր»-ներում 331

Գրեհա Գասպարյան

Նոր Զուղայում նկարագարողված ՄՄ 6772 Ավետարանի մեկ
էջը արևմտաբրիտանական արվեստի համատեքստում 342

Արմինե Պետրոսյան

Թոչնամարտի թեման Հայաստանի Ժ-ԺԴ դարերի եկեղեցական ֆանդակում.
պատկերագրությունը և խորհրդաբանական եզրերը 353

Վահե Ավետիսյան

Հույն (Բյուզանդական) ուղղափառ եկեղեցու հետևորդ համայնքը
Կիլիկիայում ԺԳ-ԺԴ դդ. կեսերին 366

Հովհաննես Ա. Իգիթյան

Սարգիս Փիլիսոփա Բ-ի կորսված 532-ամյա պարբերաշրջանները.

Վերականգնում մաս երկրորդ. Հայոց շարժական տոմար-պարբերաշրջանը..... 379

Գոռ Գալստյան

Հովհաննես Սարկավագի «Մեկնութիւն տումարիս հայկազնեայ» երկը 425

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ**Անի Առաքելյան**

Հակոբ երեց Ամասիացի (Էմասիացի). հայկական ուշ միջնադարի

նորահայտ բանաստեղծը 445

Տաթևիկ Մանուկյան

Տեր Խաչատուր Քուրտանցին և նրա փերականությունը 476

Վանո Եղիազարյան, Անի Ժ. Ավետիսյան

Մի անտիպ երկլեզվյան տաղ Հովհաննես Թյկուրանցուց 504

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ**Լուսինե Սարգսյան**

Հայ ձեռագրավեստի ուսումնասիրությունը թվային դարում..... 509

Բանբեր Մատենադարանի հանդեսի հոդվածների ձևավորմանը

վերաբերող պահանջներ 525

CONTENTS
HISTORY**Gagik Danielyan**

Official Correspondence and Diplomatic Gifts in the Armenian-Mongol Relations (Parts 1 and 2).....5

Styopa Petoyan

Publishing Activities of Vahan and Smbat Dadyants' in Shushi in the 1880s.....33

Ani Voskanyan

The Armenians' Attempts to Revive the Economy in Adana Province Between 1910 and 1914.....55

PHILOLOGY**Gevorg Ter-Vardanyan**

Yovhannēs Vardapet (Archimandrite) Zohrapean as Text Critic and Scribe, His Autobiography.....67

Ovsanna Khachatryan

The *Kafas* of Grigor Khat'ets'i as the First Samples in the Collections of Sacred Chants91

Hayk Hambardzumyan

Food Motives in the Epic “Daradevils of Sassoun” and in the Armenian Medieval Literature: Heroes' Menu.....105

Garnik A. Harutyunyan

The Recension of the “Testament of the Passion [of Christ]” or the Sermon of Good Friday by Catholicos Simeon I Erewants'i133

Hasmik Badalyan

Dzorovank' Monastery of Cilician Armenia and its Scriptorial Heritage.....150

Deacon David Sahakyan

Once Again on the Authorship and Date of “The Oft-Repeated Discourses of St. Gregory the Illuminator”: on the Occasion of a Recent Publication by Abraham Terian.....165

ART

Yvette Tajarian, Sarah Laport-Eftekharyan

A Newly Discovered Illustrated Page as a
Symbol of Cultural Influences.....186

Siranush Beglaryan

The Mariological Basis of T'oros Taronats'i's Iconography.....196

NATURAL SCIENCES

Stella Vardanyan

The Ancient Armenian Recipe for Preparing Ointment and Incense
According to Xenophon's *Anabasis*.....215

Karine Mosikyan

Physiognomical Works in the Manuscripts
of Matenedaran.....225

**PROCEEDINGS OF THE 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE OF
YOUNG RESEARCHERS (NOVEMBER 25-27, 2021)**

Zohrab Gevorgyan

Paper, Everyday Life and Social Transformations
in Cilician Armenia.....248

Gevorg Kazaryan

The Tradition of the Liturgy Behind Closed Doors in the Armenian
Apostolic Church Rite.....259

Andranik Yesayan

The Province of Zakam in the 17th Century and the First
Quarter of the 18th Century.....285

Tigran Grigoryan

The Creation of Adam or Ancient of Days?: The Prophetic Vision of Daniel
in Noravank' (a Discussion on the Basis of Canonical and Apocryphal Texts).....299

Shoghakat Devrikyan

Full-Page Engravings with Images of Gregory the Illuminator in the
Three Synaxaria Published in the 18th Century in Constantinople.....331

Greta Gasparyan

One Page of the Gospel M 6772 Illustrated in New Julfa in the
Context of Western Christian Art.....342

Armine Petrosyan

Birds Combat Scene in Armenian Church Decoration of X-XIV
Centuries: Iconography and Symbolic Perceptions.....353

Vahe Avetisyan

Greek-Orthodox (Byzantine) Community in Cilicia
From the XIII - to the Middle of the XIV Century.....366

Hovhannes A. Igityan

The Lost 532 Years Calendar-Cycles of Sargis Philosopher the Second.
Reconstruction (Part II. The Armenian Non-Fixed
Calendar and the 532-Year Cycle).....379

Gor Galstyan

The *Commentary of the Armenian Calendar*
by Yovhannēs Sarkavag.....425

PUBLICATIONS**Ani Arakelyan**

Priest Yakob Amasiats‘i (Emasiats‘i):
An Unknown Late Medieval Armenian Poet.....445

Tatevik Manukyan

Ter Khach‘atur K‘urtk‘ants‘i and His Grammar.....476

Vano Yeghiazaryan, Ani J. Avetisyan

An Unpublished Poem by Yovhannēs T‘lkurants‘i.....504

REPORT**Lusine Sargsyan**

Study of Armenian Manuscript Art in Digital Era.....509
Requirements for the articles in the journal of The *Bulletin of Matenadaran*.....525

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЯ

Гагик Даниелян

Официальная переписка и дипломатические дары в Армяно-Монгольских отношениях (части 1 и 2).....5

Стёпа Петоян

Издательская деятельность Ваана и Смбата Дадянцев в Шуши в 1880-х гг.....33

Ани Восканян

Попытки армян восстановить экономику в провинции Адана в 1910–1914 гг.....55

ФИЛОЛОГИЯ

Геворг Тер-Варданян

Рукописное и текстологическое наследие вардапета Ованеса Зограбяна и его автобиография.....67

Овсанна Хачатрян

Кафы Григора Хлатеци как первые образцы жанра в певческих сборниках-гандзаранах.....91

Айк Амбарцумян

Пищевые мотивы в эпосе «Сасна црер» (Давид Сасунский) и в армянской средневековой литературе: меню героев.....105

Гарник А. Арутюнян

Редакция “Завещания страстей...”, или проповеди Страстной пятницы католикоса Симеона I Ереванци.....133

Асмик Бадалян

Рукописное наследие монастыря Дзорованк Киликийской Армении.....150

Диакон Давид Саакян

Вновь об авторстве и времени создания “Многовещательных речей св. Григория Просветителя” (по поводу публикации Абраама Терьяна).....165

ИСКУССТВО

Ивет Таджарян, Сара Лапорт-Эфтехарян

Новооткрытая иллюстрированная страница как символ культурных влияний..... 186

Сирануш Бегларян

Мариологическая основа иконографии Гороса Таронаци..... 196

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Стелла Варданян

Древний армянский рецепт приготовления мази и благовония из «Анабасиса» Ксенофонта 215

Карине Мосикян

Сочинения о физиогномике в рукописях Матенадарана 225

ИЗ МАТЕРИАЛОВ 7-ОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ (25-27 НОЯБРЯ, 2021 Г.)

Зохраб Геворгян

Бумага, повседневная жизнь и социальные преобразования в Киликийской Армении..... 248

Геворг Казарян

Традиция Литургии при Закрытых Дверях в обиходе Армянской Апостольской церкви..... 259

Андраник Есяян

Провинция Закам в 17 – первой четверти 18 в..... 285

Тигран Григорян

“Сотворение Адама” или “Ветхий Днями”: пророческое видение Даниила в Нораванке (анализ по Каноническим и Апокрифическим текстам) 299

Шогакат Деврикян

Полнолистовые гравюры с изображением Григория Просветителя в трех сборниках «Синаксария», изданных в XVIII веке в Константинополе..... 331

Грета Гаспарян

Страница Евангелия М 6772 в контексте Западно-христианского искусства..... 342

Армине Петросян

Сюжет с «Борющимися» птицами в церковной пластике
 Армении X-XIV вв.: иконография и символизм.....353

Ваэ Аветисян

Греко-Православная (Византийская) община
 в Киликии XIII - середины XIV вв.....366

Ованнес А. Игитян

Утраченный 532-летний календарный цикл Саргиса Философа второго.
 Реконструкция (часть II. Армянский подвижный календарь и 532-летний цикл).....379

Гор Галстян

Толкование армянского
 календаря Ованнеса Саркавага.....425

ПУБЛИКАЦИИ**Ани Аракелян**

Иерей Акоб Амасийский (Эмасийский),
 неизвестный армянский поэт Позднего Средневековья.....445

Татевик Манукян

Тер Хачатур Куртканци и его грамматика.....476

Вано Егиазарян, Ани Ж. Аветисян

Неизданное двуязычное стихотворение
 Ованнеса Тлкуранци.....504

СООБЩЕНИЕ**Лусине Саргсян**

Изучение армянского рукописного искусства в цифровую эпоху.....509

Требования к оформлению статей в журнале *Вестник Матенадарана*.....525

ԲԱՆԹԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

Հատոր 33

BULLETIN OF MATENADARAN

Volume 33

ВЕСТНИК МАТЕНАДАРАНА

Том 33

Համակարգչային ձևավորումը և էջադրումը՝ Անահիտ Խանգաղյանի
Շապիկի ձևավորումը՝ Մարտիրոս Տոլմանեանի
Շապիկին՝ Թորոս Տարոնացի, Տիրամայրը մանկան հետ, Մատթեոսի
Ավետարանի անվանաթերթ, ՄՄ 6289, էջ 12ա
Սրբագրիչ՝ Արմինե Գրիգորյան
Հրատարակչական խմբագիր՝ Հայկ Համբարձումյան

Տպագրված է «ՔՈՓԻ ՓՐԻՆԹ» ՍՊԸ տպարանում

Ք. Երևան, Ներսիսյան 1

Չափսը՝ 70×100 1/16, տպագրական մամուլ՝ 33,5

տպաքանակ՝ 150

Մատենադարան

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտի

հրատարակչական բաժին, ֆ. Երևան, Մաշտոցի պող. 53, հեռ. (010) 513033

publishing.matenadaran@gmail.com

Ամսագրի թվային տարբերակը՝

banber.matenadaran.am/download-category/բանբեր-մատենադարանի/